

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

I Guds, den Nåderikes, den Barmhärtiges namn

UŞŪL AL-ḤADĪTH

Grundprinciper i ḥadīthläran

– en guide för nybörjare

av SHAYKH MOHAMMAD MUSLIM ENEBORG

Detta är en kortfattad sammanställning av en del av terminologin inom läran om ḥadīths (de profetiska traditionernas) grundprinciper, *‘ilm uşūl al-ḥadīth*.

Må Den Sanne – upphöjd vare Han – leda till klarhet och göra denna sammanställning till nytta för alla nybörjare inom ḥadīthläran. Amen.

الْحَمْدُ لِلَّهِ وَكَفَى وَسَلَّمَ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى

Vad är Uṣūl al-Ḥadīth?

‘Ilm uṣūl al-ḥadīth, läran om “traditionernas” grundprinciper, är den lära eller kunskapsgrän genom vilken man får reda på ḥadīthernas tillstånd (*aḥwāl*).

Vad är avsikten med Uṣūl al-Ḥadīth?

Avsikten med ‘ilm uṣūl al-ḥadīth är att man genom att lära känna ḥadīthernas tillstånd kan praktisera enligt de som är accepterade (*maqbul*) och undvika de oacceptabla (*ghayr maqbul*).

Vad är ämnet för Uṣūl al-Ḥadīth?

Ämnet för ‘ilm uṣūl al-ḥadīth, dvs det som behandlas i den, är ḥadītherna själva.

Vad betyder “ḥadīth”?

Det som Guds Budbärare ﷺ eller någon av hans lärjungar (*Ṣaḥāba*) eller någon av deras följeslagare (*Tābi‘ūn*) har sagt (*qawl*), gjort (*fi‘l*) eller bekräftat (*taqrīr*) kallar man för ḥadīth (ordgr. tal), och ibland kallar man det *khābr* (nyhet, information) eller *athr* (spår, intryck).

En ḥadīths beståndsdelar

Varje ḥadīth består av en text (*matn*) och en berättarkedja (*sanad*).

Indelning av ḥadīther

Det finns två sorters ḥadīther: *khābr mutawātir* och *khābr wāḥid*.

1. *Khābr mutawātir* är den ḥadīth vars berättare (*ruwāt*, sing. *rāwī*) i varje led är så många att sunda förnuftet säger att de omöjligen kan ha enats om att ljuga.
2. *Khābr wāḥid* är den ḥadīth vars berättare inte är så många.

Sedan indelas *khābr wāḥid* i olika indelningar.

Indelningar av *khabr wāḥid*

I. INDELNING EFTER ÄNDPUNKT

Beroende på dess "ändpunkt" (*muntahā*) indelas *khabr wāḥid* i tre klasser: *marfū^c*, *mawqūf* och *maqṭū^c*.

1. *Marfū^c* är den ḥadīth i vilken Guds Budbärare ﷺ i ord, handling eller bekräftande omtalas.
2. *Mawqūf* är den ḥadīth i vilken en *ṣaḥābī*s ord, handling eller bekräftande omtalas.
3. *Maqṭū^c* är den ḥadīth i vilken en *tābi^c*s ord, handling eller bekräftande omtalas.

II. INDELNING EFTER ANTALET BERÄTTARE

Beroende på antalet berättare delas *khabr wāḥid* in i tre klasser: *mashhūr*, *‘azīz* och *gharīb*.

1. *Mashhūr* är den ḥadīth vars berättare i alla led inte är färre än tre.
2. *‘Azīz* är den ḥadīth vars berättare i alla led inte är färre än två.
3. *Gharīb* är den ḥadīth vars berättare i något led bara är en.

III. INDELNING EFTER BERÄTTARNAS EGENSKAPER

Beroende på berättarnas egenskaper (*ṣifāt*) indelas *khabr wāḥid* i sexton klasser: *ṣaḥīḥ li-dhātihī*, *ḥasan li-dhātihī*, *ḍa‘īf*, *ṣaḥīḥ li-ghayrihī*, *ḥasan li-ghayrihī*, *mawḍū^c*, *matrūk*, *shādh*, *mahfūz*, *munkar*, *ma‘rūf*, *mu‘allal*, *mudṭarīb*, *maqlūb*, *muṣaḥḥaf* och *mudraj*.

1. *Ṣaḥīḥ li-dhātihī* är den ḥadīth vars samtliga berättare är trovärdiga (*‘ādil*) med fullständigt minne (*kāmil al-ḍabṭ*), vars berättarkedja (*sanad*) är obruten (*muttaṣil*) samt vilken är skyddad från att vara *shādh* eller *mu‘allal*.
2. *Ḥasan li-dhātihī* är den ḥadīth vars berättare har ofullständig minneskapacitet, men som i övrigt uppfyller alla krav för *ṣaḥīḥ li-dhātihī*.
3. *Ḍa‘īf* är den ḥadīth vars berättare inte uppfyller kraven för *ṣaḥīḥ* och *ḥasan*.
4. *Ṣaḥīḥ li-ghayrihī* är den ḥadīth *ḥasan li-dhātihī* vars berättarkedjor är flera.
5. *Ḥasan li-ghayrihī* är den ḥadīth *ḍa‘īf* vars berättarkedjor är flera.
6. *Mawḍū^c* är den ḥadīth vars berättare anklagats (*ta‘n*) för att ljuga om Profeten i ḥadīth.
7. *Matrūk* är den ḥadīth vars berättare är misstänkt för lögn (*muttahaḥ bil-kidhb*) eller vars innehåll motsäger islams principer.
8. *Shādh* är den ḥadīth vars berättare själv är pålitlig (*thiqah*), men som motsäger en stor grupp som är mera pålitliga.
9. *Mahfūz* är den ḥadīth som står i motsats till en *shādh*.

10. *Munkar* är den ḥadīth vars berättare, trots att den är svag (*ḍaʿīf*), motsäger en grupp pålitliga berättare.
11. *Maʿrūf* är den ḥadīth som står i motsats till en munkar.
12. *Muʿallal* är den ḥadīth i vilken det finns någon dold svaghet som skadar ḥadīthens trovärdighet. Det krävs en expert på ämnet för att ta reda på detta; det kan inte vem som helst göra.
13. *Muḍṭarib* är den ḥadīth i vars text eller berättarkedja det finns sådana motsägelser att man varken kan föredra (*tarjīh*) eller förena (*taṭbīq*) mellan dem.
14. *Maqlūb* är den ḥadīth i vars text eller berättarkedja det av misstag har smugit sig in *taqdīm* eller *taʿkhīr*; det vill säga ett ord i texten har flyttats fram eller tillbaka, eller en berättare i kedjan har placerats i en annans plats.
15. *Muṣaḥḥaf* är den ḥadīth i vilken det, trots att den skrivna texten (på arabiska) är oförändrad, genom ändringar av prickar eller vokaltecken har uppstått fel i uttalet.
16. *Mudraj* är den ḥadīth i vilken någon berättare har lagt till sina egna ord.

IV. INDELNING EFTER BERÄTTARKEDJANS FULLSTÄNDIGHET

Beroende på huruvida någon berättare i kedjan har uteslutits eller inte, indelas *khabr wāḥid* i sju klasser: *muttaṣil*, *musnad*, *munqaṭiʿ*, *muʿallaq*, *muʿḍal*, *mursal* och *mudallas*.

1. *Muttaṣil* är den ḥadīth i vars berättarkedja alla berättare är omtalade.
2. *Musnad* är den ḥadīth vars berättarkedja är obruten ända fram till Guds Budbärare ﷺ.
3. *Munqaṭiʿ* är den ḥadīth vars berättarkedja inte är obruten, utan det fattas någon berättare.
4. *Muʿallaq* är den ḥadīth i vilken det fattas någon berättare i början av berättarkedjan.
5. *Muʿḍal* är den ḥadīth i vilken det fattas någon berättare i mitten av berättarkedjan, eller i vilken det fattas mer än en berättare i rad.
6. *Mursal* är den ḥadīth i vilken det fattas någon berättare i slutet av berättarkedjan.
7. *Mudallas* är den ḥadīth vars berättare har för vana att dölja sin lärares (*shaykhs*) namn.

V. INDELNING EFTER INTRODUKTIONSUTTRYCK

Beroende på vilka uttryck som används för att introducera berättarna (*ṣiyagh al-adāʾ*) delas *khabr wāḥid* in i två klasser: *muʿanʿan* och *musalsal*.

1. *Muʿanʿan* är den ḥadīth i vars sanad uttrycket *ʿan* ("från") använts.
2. *Musalsal* är den ḥadīth i vars sanad introduktionsuttryckens eller berättarnas tillstånd eller egenskaper är likartade.

Om introduktionsuttrycken

När *muḥaddithūn* (de som sysslar med ḥadīth) berättar ḥadīther använder de sig oftast av något av följande uttryck: *ḥaddathanī, akhbaranī, anba'anī, ḥaddathanā, akhbaranā, anba'anā, qara'tu, qāla lī fulān, dhakara lī fulān, rawā lī fulān, kataba ilayya fulān, an fulān, qāla fulān, dhakara fulān, rawā fulān* eller *kataba fulān*.

Skillnaden mellan *ḥaddathanī* och *akhbaranī*

Enligt de tidiga ḥadīthvetarna (*mutaqaddimūn*) är dessa båda uttryck likvärdiga, men enligt de senare (*muta'akhirūn*) är skillnaden den, att när läraren läser och eleven lyssnar används uttrycket *ḥaddathanī* (om eleven är ensam) eller *ḥaddathanā* (om de är flera), medan när eleven läser och läraren lyssnar används *akhbaranī* (om eleven är ensam) eller *akhbaranā* (om de är flera).

Ḥadīthsamlingarnas indelningar

I. INDELNING EFTER INNEHÅLLSUPPDELNING

Ḥadīthböckerna indelas med hänsyn till innehållets uppdelning i ämnesområden i nio klasser: *jāmi^c, sunan, musnad, mu^cjam, juz', mufrad, gharīb, mustakhraj* och *mustadrak*.

1. *Jāmi^c* är den bok i vilken ḥadīther om alla ämnesområden (*tafsīr, aqā'id, ādāb, aḥkām, manāqib, siyar, fitan, ashraṭ* m.m.) finns nedskrivna, t.ex. *Bukhārī* och *Tirmidhī*.
2. *Sunan* är den bok där ḥadītherna om *aḥkām* (lagar) är arrangerade i den ordning man följer i *fiqh* (jurisprudens), t.ex. *Sunan Abī Dāwūd, Sunan al-Nasā'ī* och *Sunan Ibn Mājah*.
3. *Musnad* är den bok där ḥadītherna är indelade efter ṣahāba, antingen i ordning enligt rang eller i bokstavsordning eller i den ordning som de kom till islam, t.ex. *Musnad Aḥmad* och *Musnad al-Dārimī*.
4. *Mu^cjam* är den bok i vilken ḥadītherna är placerade i ordning efter lärarna (*mashā'ikh*), t.ex. *Mu^cjam al-Ṭabarānī*.
5. *Juz'* är den bok i vilken ḥadīther om endast ett område tagits med, t.ex. *Bukhārīs Juz' al-qirā'ah* och *Juz' raf^c al-yadayn* samt *Bayhaqīs Juz' al-qirā'a*.
6. *Mufrad* är den bok där en enda persons samtliga *riwāyāt* behandlas.
7. *Gharīb* är den bok i vilken de ḥadīther som en muḥaddith är ensam om (*mutafarridāt*) från någon shaykh är behandlade.
8. *Mustakhraj* är den bok i vilken ytterligare berättarkedjor (*asnād*) tagits fram till någon annan boks ḥadīther, t.ex. *Mustakhraj Abī Awānah*.
9. *Mustadrak* är den bok i vilken de ḥadīther som uppfyller någon annan boks krav, men ändå uteblivit, kompletteras, t.ex. *Mustadrak al-Ḥākim*.

II. INDELNING EFTER AUKTORITET

Beroende på om de blivit accepterade eller inte, delas ḥadīthböckerna in i fem klasser:

1. De böcker vars samtliga ḥadīther är *ṣaḥīḥ*, t.ex. *Muwattā Imām Mālik*, *Ṣaḥīḥ Bukhārī*, *Ṣaḥīḥ Muslim*, *Ṣaḥīḥ Ibn Ḥibbān*, *Ṣaḥīḥ al-Ḥākim*, *Mukhtārah Ḍiyā' al-Maqdisī*, *Ṣaḥīḥ Ibn Khuzaymah*, *Ṣaḥīḥ Ibn al-Sakan* och *Muntaqā Ibn Jārūd*.
2. De böcker i vilka det finns alla sorters ḥadīther men som ändå duger till bevisföring därför att de svaga (*ḍa'īf*) ḥadīther som finns där står nära ḥasan, t.ex. *Sunan Abī Dāwūd*, *Jāmi' al-Tirmidhī*, *Sunan al-Nasā'ī* och *Musnad Aḥmad*.
3. De böcker i vilka det finns alla sorters ḥadīther, t.ex. *Sunan Ibn Mājah*, *Musnad al-Tayālīsī*, *Ziyādāt Ibn Ahmad Ibn Hanbal*, *Musnad Abd al-Razzāq*, *Musnad Sa'īd Ibn Mansūr*, *Musannaf Abī Bakr ibn Abī Shaybah*, *Musnad Abī Ya'lā Mawsilī*, *Musnad al-Bazzār*, *Musnad Ibn Jarīr*, *Tahdhīb Ibn Jarīr*, *Tafsīr Ibn Jarīr*, *Tārīkh Ibn Mardawayh*, *Tafsīr Ibn Mardawayh*, *Ṭabarānīs al-Mu'jam al-kabīr*, *al-Mu'jam al-saghīr* och *al-Mu'jam al-awsaṭ*, *Sunan al-Dāraquṭnī*, *Gharā'ib al-Dāraquṭnī*, *Hilyah Abī Nu'aym*, *Sunan al-Bayhaqī* samt *Bayhaqīs Shu'ab al-īmān*.
4. De böcker i vilka samtliga ḥadīther är *da'īf* (*illā mā shā Allāh*), t.ex. *Hakīm Tirmidhīs Nawādir al-uṣūl*, *Tārīkh al-khulafā'*, *Tārīkh Ibn Najjār*, *Musnad Firdaws Daylamī*, *Uqaylīs Kitāb al-ḍu'afā'*, *Kāmil Ibn Adī*, *Tārīkh Khaṭīb al-Baghdādī* och *Tārīkh Ibn Asākir*.
5. De böcker genom vilka man får reda på *mawḍū'c*-ḥadīther, t.ex. *Mawḍū'āt Ibn Jawzī*, *Mawḍū'āt Shaykh Muhammad Ṭāhir Nahrawānī* m.fl.

***Al-Ṣiḥāḥ al-Sittah* – “de sex korrekta”**

Al-ṣiḥāḥ al-sittah (de sex korrekta) är sex böcker: *Ṣaḥīḥ al-Bukhārī*, *Ṣaḥīḥ Muslim*, *Jāmi' al-Tirmidhī*, *Sunan al-Nasā'ī*, *Sunan Abī Dāwūd* och *Sunan Ibn Mājah*. En del *muḥaddithūn* har räknat in *Muwattā Imām Mālik* i stället för *Ibn Mājah*, och en del *Musnad al-Dārimī*. Att de här sex böckerna kallas *ṣaḥīḥ* är en generalisering; egentligen är det bara *Bukhārī* och *Muslim* utav dem som är *ṣaḥīḥ*.

INBÖRDES RANGORDNING

Al-ṣiḥāḥ al-sittah brukar rangordnas enligt följande:

1. *Ṣaḥīḥ al-Bukhārī*
2. *Ṣaḥīḥ Muslim*
3. *Sunan Abī Dāwūd*
4. *Sunan al-Nasā'ī*
5. *Jāmi' al-Tirmidhī*
6. *Sunan Ibn Mājah*

VILKA LAGSKOLOR (*MADHĀHIB*) FÖLJDE *AL-ŞIḤĀḤ AL-SITTAHS* FÖRFATTARE?

Imām Bukhārī var antingen mujtahid eller Shāfiʿī;

Imām Muslim var Shāfiʿī;

Imām Abū Dāwūd var antingen Ḥanbalī eller Shafiʿī;

Imām al-Nasāʿī, Imām al-Tirmidhī och Imām Ibn Mājah var också Shāfiʿī.